

Podgorica'nın Kısa Bir Tarihçesi

The Short History of Podgorica

*Adnan Pepić**

Özet

Podgorica bugün Karadağ Cumhuriyeti'nin başkentidir. Aynı zamanda bu cumhuriyetin en büyük şehridir. Verimli Zeta ovasında yer aldığı ve özellikle ticari yollar üzerinde bulunduğundan dolayı Podgorica, gelişmiş ve tarihte muhtelif devletlerde önemli bir yere sahip olmuştur. Karadağ'da Slavların kurmuş oldukları Zeta Devleti'nde Podgorica önemli bir yerleşim birimidir. Sırlar, 15. yüzyılın ilk yarısında Zeta devletini alarak Podgorica'yı merkezlerinden biri haline getirmişlerdir. Osmanlıların Podgorica'yı fetihleri 15. yüzyılın ortalarına rastlamaktadır, burası kaza olarak İşkodra sancağına bağlanmıştır. Osmanlı döneminde Balkan yarımadasında önemli şehirlerden biri haline gelmiştir. Özellikle, 19. yüzyılda önemi iyice artmıştır. Aslında, Osmanlı döneminde kurulan şehir hakkında bugün Türkiye'de fazla bilgi olmadığı gibi konuyla ilgili olarak Türkçe bir yayın da bulunmamaktadır. Genel olarak Türkiye'de Karadağ ile ilgili çok az şey bilinmektedir. Bu sebeple, bu kısa çalışmayla Türkiye'de ilmi kamuoyunu bilgilendirmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Podgorica, Karadağ, İşkodra, Osmanlı, Zeta

Abstract

Today, Podgorica is the capital of Republic of Montenegro. It is, at the same time, the biggest city in the Republic. The city had an important role in the history of various countries, thanks to its position in the fertile lowlands of Zeta, and especially due to the fact that it was located at the very crossroad of the major trade roads. Podgorica was an important settlement in the State of Zeta, established by the Slavs. Serbs, after conquering Zeta in the first part of the 15th century, made Podgorica one of its centers. Ottomans conquered Podgorica by mid of 15th century, and annexed it, as a circuit district (kaza) to the Province of Scutari. In the period of the Ottoman governance, it was one of the prominent cities in the Balkans Peninsula. Its importance was especially visible during the 19th century. Although history remembers Ottomans as the founders of Podgorica, little is known about Podgorica in today's Turkey. At the same time, there are very few papers published dealing with this issue. Montenegro, generally speaking is not a well known topic in Turkey, thus, we are hoping to give, in the form of this short

* Araş.Gör., Karadağ Tarih Enstitüsü, Podgorica, adpepic@yahoo.com

publication, our contribution to the opus of the scientific community in Turkey.

Keywords: Podgorica, Montenegro, Scutari, Ottoman, Zeta

1. Osmanlı Öncesi Podgorica

Türkçe'de Podgoriçe olarak bilinen Podgorica şehri, Ribnica ve Moraça nehirlerinin birleştiği yerde yerleşim birimi olarak ortaya çıkmaktadır. Tarihte bu bölgede *Biržimium* ve *Ribnica* yerleşim birimlerinden söz edilmektedir.¹ Bu yerleşim biriminde eski zamanlardan itibaren değişik kabileler yaşamaktaydı. Bugünkü Podgorica'nın bulunduğu Zeta bölgesinde tarihte savaşçı *İlir* kabilelerinin yaşadığı bilinmektedir. Bu kabilelerin Milattan önce 4. yüzyılda Neretva nehrinin doğusunda yaşamış olan *Peripluslar* kabilesinden geldikleri kabul edilmektedir. Çeşitli *İlir* kabileleri Adriyatik denizine yakın bölgede yaşamaktaydı. M.Ö. 3. yüzyılda Şibenik'ten Leş'e kadar uzanan bölgede *Ardiye* kabilesi yaşamıştır. Kotor körfezinin doğusunda *Enbeuklar*, İşkodra şehri ve gölü çevresinde ise *Labeatlar* varlık göstermişlerdir. Bunların yanı sıra güçlü *Dokleat* kabilesi bu bölgede yaşayan başka bir *İlir* kabilesiydi. *Dokleat* kabilesinin yaşadığı bölge bugünkü Nikşiç şehri, Grahova ve Vitus'a kadar uzanan bölgeydi. *Dokleat* ile *Labeatlar* kabileleri arasındaki sınır *Doklea* ve *Meteon* (Medun) arasında bulunuyordu. Antik yazılı anıtlar, *İlir* döneminde Podgorica'nın bulunduğu mevkiden bahsetmezken, Podgorica yakınlarında bulunan *Meteon*'un çok önemli yerleşim birimi olduğundan söz ederler.²

Romalıların Zeta bölgesinde hâkimiyet kurduğu dönemde bugünkü Podgorica'nın bulunduğu yerde *Doklea* şehrinin varlığından söz edilmektedir. Romalılar, *Doklea*'yı *Naron* eyaletine bağlamıştır. *Doklea* çok önemli bir coğrafi konuma sahipti. Şehir olarak üç taraftan nehirlerle çevriliydi. Ayrıca, İşkodra-Naron ana yolunun yakınında bulunuyordu. Şehir, *ordo decurionum* adındaki bir meclis tarafından yönetilmekteydi.³

Bazı tarihçiler buradaki yerleşim biriminin *Doklea Devleti*'nin yıkılışından sonra kurulduğunu düşünmektedir. Coğrafyacı İlija Radulović'in yazdıklarına göre, yıkılmış olan *Doklea Devleti*'nin Roma halkı 7. yüzyılda Ribnica ve Moraça nehirlerinin birleştiği yere gelerek yerleşim birimi kurmuştur. Bogumil Hrabak, bunun pek kabul edilecek bir görüş olmadığını düşünmektedir. Ona göre 10. yüzyılda yaşamış olan Konstantin Porfirogenit'in bahsettiği *Novigrad* bugünkü Podgorica olmalıdır.⁴ Birçok Sırp tarihçisi bu yerleşim biriminde Sırp

¹ Andrija V. Lainović, *Kratak pregled na prošlost Titograda*, Narodna knjiga, Cetinje, 1950, 3, (bundan sonra: Lainović, *Kratak pregled*).

² Bogumil Hrabak, *Podgorica do početka XIX vijeka*, Beograd, 2000, 11-12, (bundan sonra: B. Hrabak, *Podgorica*).

³ B. Hrabak, *Podgorica*, 12-13.

⁴ Bogumil Hrabak, "Poslovni ljudi iz Podgorice i Zete u Kotoru i Dubrovniku u XIV i XV veku", *Sto dvadeset godina od oslobođenja Podgorice*, Zbornik radova sa Naučnog skupa

Devletinin hükümdarlarından Stefan Nemanjić'in doğduğunu yazmaktadır.⁵ Bu tarihçilere göre, Podgorica kalesi onun eseridir ve buna istinaden bu şehri *Nemanja'nın şehri* (Nemanjin grad) olarak adlandırmaya çalışmışlardır. Oysaki Podgorica kalesi üzerinde yapılan arkeolojik incelemeler sonucunda bu kalenin Osmanlı döneminde yapıldığı görülmektedir.⁶

Ribnica ve Moraça nehirlerinin birleştiği mevkideki yerleşim birimi için 14. yüzyılın ilk yarısından itibaren Podgorica adı kullanılmaya başlanmıştır.⁷ Kotor belediyesinin muhafaza edilmiş en eski mahkeme sicillerine göre, Podgorica adı ilk kez 1330 yılında zikredilmekteydi.⁸ Kotor belediyesinin mahkeme sicillerinden birinde *Podgorica'lı Yovan* (Yoanes de Podgorice)'dan bahsedilmektedir. Bu kişinin Podgorica'dan tüccar olup, İvan Glavat adındaki kişiden üç aylık vadeyle 300 *perper*⁹ borç aldığı sicil kayıtlarında yazılıdır. Aynı sicil defterinde Podgorica'dan gelen birkaç tüccardan daha bahsedilmektedir. Mesela, Rayko (Rakar), oğlu Bogdan ve Radovan adlı kişiler 1331 yılına ait Kotor belediyesi mahkeme sicil kayıtlarında adları geçen şahıslardır.¹⁰

Kotor belediyesinin mahkeme sicillerinde Podgorica'dan gelen kişilerin zikredilmesi tesadüf değildir. Çünkü bu dönemde Podgorica, Zeta Devletinin önemli ticaret merkezlerinden biriydi. Birçok ticaret yolunun kavşağı niteliğinde

Podgorica 2-3. decembar 1999, Podgorica, 2000, 7 (bundan sonra: B. Hrabak, Poslovni ljudi).

⁵ Sırp kaynaklarında Stefan Nemanjić'in Ribnica'da doğduğu yazılıdır. Ribnica, Podgorica'nın eski isimlerinden biridir. Bundan dolayı Sırp tarihçileri onun doğum yerinin Podgorica olduğunu ileri sürmektedirler. Oysaki kaynaklarda zikredilmiş olan Ribnica yerleşim birimi değil, bir vilayetin ismiydi. Stefan Nemanjić'in doğum yeriyle ilgili araştırma yapmış olan Ljiljana Juhas, ortaçağ Sırp kaynaklarında hiç kimsenin doğum yerinin zikredilmediğini, ancak ölüm yerinin zikredildiğini belirtmektedir. Bundan dolayı kaynaklarda Stefan Nemanjić'in doğduğu yer zikredilmemiştir, sadece vaftiz edildiği kilisenin Ribnica'da bulunduğu bahsedilir. Bakınız: Radoslav Rotković, "Đe je roğen Stefan Nemanja? Da li je postojao Nemanjin grad?", *Sto dvadeset godina od osloboğenja Podgorice*, Zbornik radova sa Naučnog skupa Podgorica 2-3. decembar 1999, Podgorica, 2000, 240. (bundan sonra R. Rotković, "Đe je roğen Stefan Nemanja")

⁶ Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi edinmek için: R. Rotković, "Đe je rođen Stefan Nemanja", 237-247. Ayrıca, Podgorica kalesi hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz: Pavle Mijović, *Alata – Ribnica – Podgorica*, Poseban otisak iz STARINARA – organa Arheološkog instituta, Nova serija, Knjiga XV – XVI, Beograd, 1964 – 1965.

⁷ B. Hrabak, *Podgorica*, 30.

⁸ B. Hrabak, *Podgorica*, 30; Nikola Škerović, *Podgorica i njena okolina od najstarih vremena*, Podgorica, 1930, 5. (bundan sonra: Škerović, *Podgorica od najstarih vremena*). Ayrıca bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi edinmek için bak. R. Kovijanić, *Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima*, knj. I, Titograd, 1975, 210.

⁹ Perper Venedik devletinde kullanılan para biriminin adıdır.

¹⁰ B. Hrabak, *Podgorica*, 30. Škerović ve Lainović ise 1331 yılı yerine 1337 yılı olarak yazmışlardır. Bakınız: Škerović, *Podgorica od najstarih vremena*, 6; Lainović, *Kratak pregled*, 4.

olması ve ayrıca verimli Zeta Ovasında yer alması sebebiyle ticarete elverişli bir yer idi. Bundan dolayı Podgorica halkı ticaretle uğraşiyor, sık sık yakında bulunan Kotor'a veya Dubrovnik'e gidiyor ve buralarda bulunan tacirlerle işbirliği yapıyorlardı.¹¹

Kotor arşiv belgelerine dayanarak, tarihçiler uzun yıllar boyunca Podgorica adının 1330 yılında ilk kez zikredildiğini savunmaktaydılar. Ancak, Kotor arşiv belgelerinden daha eski ve Moraça Manastırı'nda bulunmakta olan bir belgenin ortaya çıkmasıyla beraber böyle bir görüşün yanlış olduğu ortaya çıkmıştır. Bu belge 1326 yılına aittir ve Podgorica isminin zikredildiği ilk belge olmalıdır.¹²

Podgorica 15. yüzyıldan itibaren önemli bir yerleşim birimi olmaya başlamıştır. Özellikle Zeta devleti içinde önemli bir yere sahipti. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Podgorica bir ticaret merkezi idi. Dolayısıyla burada kurulu bir pazar bulunmaktaydı ve bu pazara Kotor ve Dubrovnik'ten tacirler gelmekteydiler. Aynı zamanda Dubrovnik tüccarları Sırbistan'a gitmek için de Podgorica'dan geçiyorlardı. Bundan dolayı Podgorica'lı tüccarlar Dubrovnikli tüccarlarla iyi ilişki içinde olmaya çalışmışlardır. Zeta devletinin zaman zaman Dubrovnik ile anlaşmazlıkları olmuşsa da Podgoricalı tüccarlar Dubrovnikli tüccarlarla ilişkilerini bozmamaya özen göstermişlerdir.¹³

Zeta Devleti 15. yüzyılda bağımsızlığını kaybetmiştir. Oysaki Podgorica önemini kaybetmemiştir, ayrıca önemi daha da artmıştır. Zeta'nın hâkimi olan Balşiç ailesinin son mensubu III. Balşa'nın 1421 yılında ölümü üzerine ülkesini dayısı Sırp despotu Stefan Lazareviç'e miras bırakmasıyla¹⁴ Podgorica, Sırp Despotluğunda Yukarı Zeta bölgesinin idari merkezi olmuştur. Podgorica'da Sırp despotluğunun hakimiyeti 1421-41 ve 1444-53 yılları arasında sürmüştür.¹⁵

Osmanlılar 1456 yılında Sırp Despotluğu'nun bağımsızlığına son vermişler, Sırp'lar bundan sonra Zeta'daki hâkimiyetlerini de kaybetmişlerdir. Bunun üzerine, bu bölgede daha önce de varlık göstermiş olan Crnojeviç¹⁶ ailesi mensupları Yukarı Zeta bölgesinde küçük ve güçsüz bir hâkimiyet kurmayı başarmışlardır. Böylece, kısa bir süre için de olsa, Podgorica yeni sahibini bulmuştur.

2. Osmanlılar ve Podgorica

İlk Osmanlı-Karadağ çatışması I. Murat döneminde yaşanmıştır. Bu dönemde Makedonya ve Arnavutluk'u fethetmekle meşgul olan Hayrettin Paşa kumandasındaki kuvvetlerin ilerleyişini durdurmak amacıyla Karadağ Prensi II.

¹¹ B. Hrabak, *Podgorica*, 30.

¹² B. Hrabak, *Podgorica*, 30.

¹³ B. Hrabak, "Poslovni ljudi", 7-15.

¹⁴ *Enciklopedija Jugoslavije*, Crna Gora maddesi, II, Zagreb, 1956, 417 (bundan sonra: "Crna Gora").

¹⁵ Ivan Božić, *Nemirno Pomorje XV veka*, Beograd, 1979, 176; B. Hrabak, *Podgorica*, 37.

¹⁶ Türkçe'de bu isim Çernojeviç olarak kullanılmaktadır.

Balşa kendi kuvvetleriyle Avlonya'ya gitmiştir. Avlonya'nın kuzeyinde bulunan Berat'ta yapılan çatışma sırasında II. Balşa hayatını kaybetmiştir (1385).¹⁷ II. Balşa'nın yerine geçen yeğeni II. Curac, Osmanlı vasalı olmuştur. Bu vasallık hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Ancak, bu vasallık şartlarından birinin, II. Curac'ın, komşu devletlere akınlar yapmaları amacıyla Osmanlıların topraklarından geçmelerine izin vermesi olduğu düşünülebilir. 1386 yılında Bosna'da Neretva nehrine ulaşan Osmanlı akıncı kuvvetinin büyük ihtimalle Karadağ toprakları üzerinden geçmiş oldukları tahmin edilebilir. 1388 yılında Şahin¹⁸ komutasında 30 bin kişilik Osmanlı kuvvetine Curac'ın rehberlik ettiği kaynaklarda belirtilmektedir.¹⁹

Görüldüğü üzere, Osmanlılar batıya karşı seferlerini Karadağ toprakları üzerinden de yapmışlardır. Ancak, Podgorica muhtemelen bu dönemde gelişen olayların dışında kalmıştır. Osmanlılar, nehirler açısından zengin, bir tarafında verimli Zeta ovası ve diğer tarafında dağlar olması sebebiyle çok önemli bir konuma sahip bulunan Podgorica'yı ve çevresindeki yerleri fethetmek arzusu içindeydiler. Bununla birlikte, Podgorica'nın fethedilen topraklardan uzak olması böyle bir arzunun gerçekleşmesine şimdilik izin vermiyordu.

İkinci Osmanlı-Karadağ çatışması Sultan I. Bayezid döneminde olmuştur. Bu seferde Osmanlı kuvvetleri Üsküp'ten çıkıp Zveçan ve Yeleç üzerinden Lim ve Tara nehirlerine kadar ulaşmıştır. Bu seferin ardından Lim nehrinde bulunan Nikşiç'de, Tara nehrinde bulunan Brskovo'da Osmanlı kuvvetlerinin kaldığı, ayrıca çok önemli bir ticarî yol üzerinde bulunan Plav'da da küçük bir kuvvet bırakıldığı bilinmektedir. Bu ticaret yolu Dubrovnik, Kotor ve Bar şehirlerinden başlayıp Medun üzerinden geçerek, Kosova ve Üsküp'ten İstanbul'a kadar uzanmaktaydı.²⁰ Bundan dolayı, bu yol üzerinde bulunan Plav'da kuvvet bırakmakla Osmanlılar, yolun kendi kontrolleri altına girmesi konusunda önemli bir adım atmışlardır.

¹⁷ "Crna Gora", 417.

¹⁸ Bu kişi meşhur Lala Şahin Paşa değildir. Çünkü o Karaman seferinden önce ölmüştü. Halil İnalçık'a göre bu kişi Leskovac subaşı olup muhtemelen gerçek ismi "Kavala" veya "Kefalia" Şahin'dir. Stephen W. Reinert, "Niş'ten Kosova'ya: I. Murad'ın Son Yıllarına İlişkin düşünceler", *Osmanlı Beyliği* (1300-1389), ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt yay., 2. baskı, İstanbul, 2000, 186 (bundan sonra: S. W. Reinert, "Niş'ten Kosova'ya").

¹⁹ 1388 yılında Bosna topraklarına akını sırasında Osmanlı kuvvetlerine Curac'ın rehberlik ettiğini bize ilk bildiren Neşri'dir. Bu konuyla ilgili bakınız: Neşri Mehmet, *Tevarih-i Al-i Osman* (haz. Faik Reşat Unat-Mehmet Altay Köymen), TTK yayınları, Ankara, 1992, c. I, 211; Ayrıca, Ploçnik Savaşı olarak bilinen bu savaşla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: S. W. Reinert, "Niş'ten Kosova'ya", 183-231. Bu savaşla ilgili olarak ayrıca bakınız; Aladin Husic, "A look at the Bosnian-Ottoman relations until 1463", *Proceedings International Symposium Bosnia Herzegovina from Past to Present*, Çanakkale, 2005, 21-31.

²⁰ Mustafa Memić, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, Podgorica, 2003, 30.

1394 yılında I. Bayezit ise Zeta Devleti'ni geçici olarak almıştır.²¹ I. Bayezid'in bu seferi sırasında Curac esir düşmüş ve esaretten kurtulmak için Osmanlılara İşkodra, Drivast ve Boyana nehrinde bulunan Sveti Sirc'i vermek zorunda kalmıştır. Kısa bir süre sonra Osmanlılar bu şehirleri kendisine geri vermişlerdir.²² Podgorica ile ilgili olarak yine elimizde bir bilgi olmamakla birlikte, Zeta topraklarında yer almasından dolayı, Osmanlı'nın Zeta üzerine yaptığı bu seferin Podgorica'yı da sarsmış olduğu, belki de bu defa Osmanlıların Podgorica'ya kadar ulaştığı tahmin edilebilir.

1396 yılında ise Curac, İşkodra gölünün batısında ve kuzeyinde kalan topraklar ile Ülgün, Bar ve Budva'yı kendi yönetimi altına alarak, gölün güneyinde ve doğusunda bulunan Arnavutluk topraklarını, yani daha önce Osmanlılara vermek zorunda kaldığı ve tekrar elde ettiği şehirleri, bu kez, 1.000 duka gelir karşılığında, Venedik'e verdi.²³ Bunun sebebi, Yukarı Zeta beylerinden Radiç Crnojeviç'le girdiği mücadelede kendisi açısından bir rahatlama sağlamaktı.

Osmanlılar, önce alıp sonra geri verdikleri toprakların komşu Venedik devleti'ne verilmesine büyük ihtimalle karşıydılar. Bu sebeple Zeta bölgesine sık sık akınlar yapan Osmanlı kuvvetleri, ayrıca 1399 yılında Sırp topraklarından Zeta'ya seferler planlamışlar ancak bunu gerçekleştirememişlerdir.²⁴

Ankara savaşından sonra Osmanlı Devleti bir kriz dönemi yaşamıştır. Anadolu'da önemli ölçüde ve Rumeli'de bir kısım toprak kaybı Osmanlı devleti'nin zayıflamasına yol açmıştır. Aynı zamanda Bayezid'in oğulları arasındaki tahta kavgası da Osmanlıların konumuz olan bölgelerde yapacakları fetihleri etkilemiştir. Bu dönemde Üsküp beylerinin Arnavutluk ve Karadağ topraklarına akınları mevcutsa da bunlar büyük çaplı akınlar değildir. Osmanlıların bu bölgelere yeniden önemli akınlar yapmaya başlaması II. Murad'ın tahta geçmesiyle birlikte gerçekleşmiştir. 1430 yılında Üsküp uçbeyi İshakoğlu İsa Bey'in²⁵ Zeta topraklarında bulunduğu ve orada mücadele ettiğine

²¹ Bak. Mehmed Subhi, *Karadağ ve Ordusu*, İstanbul, 1312, 8.

²² "Crna Gora", 417.

²³ "Crna Gora", 417

²⁴ B. Hrabak, *Podgorica*, 35.

²⁵ Üsküp 1391 yılı sonuna doğru veya en geç 6 Ocak 1392 yılında Osmanlılar tarafından fethedildi. Fethiyle birlikte Üsküp, uc beyleri komutasında Bosna, Sırbistan, Arnavutluk ve Zeta topraklarına akınlar düzenlemek için bir üs olarak kullanılmaya başlandı. İlk Üsküp uc beyi Saruhanlı Yiğit Paşa idi (1391-1414). Onun yerine evlat edindiği İshak Bey geçti (1414-1439, ikinci kez muhtemelen 1443-1444). Son Üsküp uc beyi olarak İshak oğlu İsa Bey, görüyoruz. İsa Bey bu görevde, ilki 1439 ile 1443 yılları arasında ve 1444 – 1464 yılları arasında olmak üzere iki kez bulundu. Ardından Bosna sancakbeyi olarak atandı. Bkz: Hazim Šabanović, *Bosanski pašaluk*, postanak i upravna podjela, Naučno Društvo NR Bosne i Hercegovine, Djela, knjiga XIV, odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knjiga 10, Sarajevo, 1959, 25. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Adnan Pejić, *Üsküp Beyi İshakoğlu İsa Bey'in Kosova, Sancak ve Bosna Topraklarının Osmanlı*

dair bilgiler mevcuttur.²⁶

Osmanlılar 1439 yılında Sırp Despotluğu'na geçici bir süre için de olsa son verdiklerinde, Zeta'ya Bratosav adında birini tayin etmişler ve Bratosav da kendisine yardımcı olarak Dobrin oğlu Ostoya'yı almıştır. Bogumil Hrabak, ticaretle meşgul olan Bratosav'ın muhtemelen Podgoricalı olduğunu düşünmektedir. Bratosav'ın Osmanlı Devleti adına Zeta'daki görevi 1441 yılına kadar sürmüştür.²⁷

Podgorica ile birlikte Yukarı Zeta Bölgesini 1441 Eylül'ünde, Bosna asillerinden Stjepan Vukçič fethetti. 1439 yılında Bosna krallığına ve Sırp Despotluğuna karşı yürütülen fetihlerde, Stjepan Vukçič, Osmanlı kuvvetlerine yardım ediyordu. Hatta bir ara Vukçič, Podgorica'dan çıkıp İşkodra'da bulunan Venediklilere saldırmış ancak başaramayacağını anlayınca geri dönmüştür. 1444 yılına kadar Yukarı Zeta topraklarını elinde tutan Vukçič, bu yıl içinde Sırp despotu Vuk Brankoviç'i ziyaret ederek kendisine Podgorica dışında Yukarı Zeta topraklarını bıraktı. Podgorica ise bir yıl sonra (1445) despotun eline geçti.²⁸

Osmanlıların, Zeta bölgesinde stratejik bir yere sahip olan Medun'u 1456 yılının başında aldıktan sonra²⁹ Zeta bölgesine akınlar düzenlemeleri kolaylaşmıştır. Aynı zamanda Podgorica'nın yakınlarında bulunan ve Osmanlı tarafından üs haline getirilen Medun şehri sayesinde Podgorica'nın sürekli Osmanlı tehlikesi içinde bulunduğu bilinmektedir. Osmanlılar Zeta bölgesine 1457 yılında saldırmışlar ve geçici olarak Sırp despotunun Zeta'daki bütün topraklarını almışlardır.³⁰

Osmanlılar ilk kez Podgorica'da 1466 yılında devamlı olarak bulunmaya başlamışlardır.³¹ İvan Crnojeviç, Osmanlıların 1473 yılında Podgorica ve Beleç'i yeniden onarma niyetinde olduklarını Venedik'e bildirmiştir. Venedik kayıtlarına göre, Osmanlılar 1474 yılında Podgorica Kalesi'ni hızlı bir şekilde onarmakla meşguldüler. Aynı zamanda bir Venedik kroniğinde Osmanlıların 1474 yılında Roma'nın eski şehri olan *Doklea* kalesinin taşlarını kullanarak onun yakınlarında

Hakimiyetine Girmesindeki Rolü ve Önemi, Ankara, 2002 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

²⁶ B. Hrabak, *Podgorica*, 38.

²⁷ B. Hrabak, *Podgorica*, 38.

²⁸ B. Hrabak, *Podgorica*, 40.

²⁹ B. Hrabak, *Podgorica*, 42. Bazı tarihçilere göre, Medun'da Osmanlı subaşı 1455 yılında bulunmuştur. Bu konuyla ilgili bk. Ivan Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Beograd, 1952, 138.

³⁰ "Crna Gora", 417.

³¹ Milan Vasić'e göre Osmanlıların Podgorica'da ilk mevcudiyetleri 1466'dır, ancak sürekli olarak buradaki varlıkları 1474 yılından sonradır. Milan Vasić, *Gradovi pod turskom vlašću*, Istorija Crne Gore, knj. III, Titograd, 1976, 503 (bundan sonra: M. Vasić; Gradovi). B. Hrabak, *Podgorica*, 44.

bir kale yaptığı yazılmaktadır.³² *Podgorica kroniği* ve bazı Sırp kroniklerine göre ise Sultan II. Mehmed'in paşası olan Hasan Paşa tarafından 1477 yılında Podgorica Kalesi'nin inşa edildiği yazılıdır.³³

Podgorica Kalesi'nin inşa edilmesiyle Osmanlılar 1476 yılında Byelopavloviç'in büyük bir kısmıyla, Aşağı ve Yukarı Moraça ve Rovci'yi fethettiler. 1477 yılında Podgorica'dan *Ivan Crnojeviç*'in topraklarına akın düzenlediler. 1477 yılının sonu veya 1478 yılının başında *Crnojeviç*'e büyük bir darbe indirdiler.³⁴ 1478 yılı baharında ise *Ivan Crnojeviç*'in merkezi konumunda olan Jablyak'ı (Žabljak) ve İşkodra'yı da almışlardır.³⁵ Bu fetihlerde Podgorica'nın adı zikredilmediği için Osmanlılar, muhtemelen Podgorica'yı bu akınlarda üs olarak kullanmamış olabilirler.³⁶ Ancak ertesi yıl (1479) Podgorica'daki Osmanlı kuvvetleri *Ivan Crnojeviç*'in topraklarına saldırmışlar³⁷ ve bu savaşta *Crnojeviç*'i yenmeyi başarmışlardır.

Podgorica, Osmanlı hâkimiyetine girdikten kısa bir zaman sonra Türkçe olarak Depedögen adıyla zikredilmiştir.³⁸ Depedögen kelimesi sadece kale için kullanılmış olup bu isim Osmanlıların sadece ilk dönemlerinde zikredilmiş³⁹ sonraki dönemlerde kullanılmamıştır.⁴⁰

Osmanlı döneminde Podgorica'nın konumu daha fazla önem kazanmıştır. Stratejik bir yere sahip olduğu için Podgorica kalesi Osmanlılar tarafından yeniden inşa edilerek daha güçlü bir konuma getirilmiştir.⁴¹

Osmanlılar kale yanında, kalenin içinde de birçok bina inşa etmişlerdir.

³² B. Hrabak, *Podgorica*, 44.

³³ B. Hrabak, *Podgorica*, 45.

³⁴ B. Hrabak, *Podgorica*, 45.

³⁵ Gligor Stanojević, "Crna Gora i crnogorsko primorje u vrijeme mletačko-turskog rata 1499-1502. godine" *Istorijski zapsi*, god. XVI, knj. XX, sv. 1, Titograd 1963, 31.

³⁶ B. Hrabak, *Podgorica*, 46.

³⁷ B. Hrabak, *Podgorica*, 46.

³⁸ Branislav Đurđev, "Depedögen-Podgorica", *Istorijski zapsi*, godina XV, knjiga XIX, Titograd, 1962, s. 60 (bundan sonra: B. Đurđev, "Depedögen").

³⁹ İstanbul Osmanlı Başbakanlık Arşivi'nde bulunan İşkodra sancağına ait en eski (1485 tarihli) tahrir defterinde şöyle yazılmaktadır: Karye-i Podgorice kala'a-i Depedögen'in varoşidir. Hane 40, Hasıl 3500 akçe. Bu defter Arnavut bilim adamı Selami Pulaha tarafından yayınlandı. Bak. Selami Pulaha, *Defteri i regjistrimit të Sanxhakut të Shkodres I Vitit 1485*, Tiranë, 1974, 134 (bundan sonra: S. Pulaha, *Defteri*).

⁴⁰ B. Hrabak, *Podgorica*, 62.

⁴¹ Venedik kaynakları onarımdan bahsettiği için bir çok tarihçi de onarımdan bahsetmektedir. B. Hrabak, *Podgorica*, 46. Oysaki arkeolojik çalışmalar Podgorica kalesinin Osmanlılar tarafından yeniden yapıldığını göstermektedir. R. Rotković, "De je roğen Stefan Nemanja", 240. 1474 tarihli bir Sırp kroniğinde "... с'зида цар' град Подгоричу" yazılıdır. M. Vasić; *Gradovi*, 508. Bize göre, eski dönemde var olan, ancak iyice harap olan kaleyi Osmanlılar onarmamışlar, yeniden inşa etmişlerdir. Muhtemelen bu çalışmalar 1477 yılında bitmiştir.

Fatih Sultan Mehmed adına yaptırılan cami bu yapılardan biridir. Bu caminin görevlileri de ücretlerini kale mustahfızları gibi timar olarak almaktaydılar.⁴² Karadağ'ın 1523 tarihli defterinde bir de zaviyeden bahsedilir: Zaviye-i Çavuş İskender.⁴³ Söz konusu zaviyeye Çavuş İskender Şteke Köy'ünde bir değirmen ve bu değirmen sınırında Sitnica nehri üzerinde bulunan bir dalyanın dörtte bir hissesini vakf etmiştir.⁴⁴ Ayrıca kale içinde askerlerin barınması için bir bina, askerî ve sivil idareciler ve onların yardımcıları için evler, cephanelik, su sarnıcı, hububat deposu gibi yapılar bulunmakta idi. Bunun yanında Moraça ve Cijevna nehirleri üzerinde de köprüler inşa edilmiştir.⁴⁵

Osmanlı öncesi bir pazaryeri olarak kurulmuş olan Podgorica, Osmanlı döneminde Zeta bölgesinin en önemli şehri olmuştur. Podgorica'da bir kadı bulunmakta idi ve zaman zaman şehir İškodra sancakbeylerinin ikinci başkenti olma vasfına sahipti. Bir taraftan askerî öneme sahip olan Podgorica diğer taraftan zanaat ve ticaret merkezi idi.⁴⁶

İškodra sancağının kurulmasıyla Podgorica bu sancağa bağlandı.⁴⁷ 1485 yılına ait tahrir defterinde Podgorica'nın, İškodra sancağının kazalarından biri olduğu görülmektedir.⁴⁸ Bu kazaya Podgorica nahiyesi başta olmak üzere Jablyak (Žabljak), Petrişban, Hot, Kuç, Tuzi, Piperler nahiyelerinin bağlı olduğunu aynı defterden öğrenmekteyiz.⁴⁹ Osmanlı döneminde 15. yüzyıldan itibaren 18. yüzyılın ortalarına kadar İškodra sancağına bağlı kalan Podgorica, 1756 yılında Karadağ kazasıyla beraber Hersek sancağına bağlanmıştır.⁵⁰ Podgorica'nın 1835 yılına kadar Hersek sancağına bağlı kaldığı ve bu yıldan itibaren tekrar İškodra sancağına bağlandığı bilinmektedir.⁵¹

1878 yılında Berlin antlaşmasınının 28. maddesine göre Podgorica ile Kolaşin, Gusinje ve Plav Avrupa devletleri tarafından tanınan Karadağ devletine verilmiştir. Berlin antlaşması gereğince Osmanlılar 26 Ocak 1879

⁴² Bajro Agović, *Džamije u Crnoj Gori*, Almanah, Podgorica, 2001, 68

⁴³ Branislav Đurđev, Lamija Hadžiosmanović, *Dva deftera Crne Gore iz vremena Skenderbega Crnojevića*, Akademija Nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja, knjiga IX/2, odjeljenje društvenih nauka, knjiga 2/2, Sarajevo, 1973, 142.

⁴⁴ Vakf-i zaviye-i Çavuş İskender der nefsi-i Podgorica. Asiyab der karye-i İstek, bab 2, altı ay yürür; Hisse-i dalyan der sinor-i asiyab-i mezkûr der ab-i Sitnica, rub hisse.

⁴⁵ M. Vasić; *Gradovi*, 509.

⁴⁶ M. Vasić; *Gradovi*, 508-509.

⁴⁷ İškodra sancağı, muhtemelen, İškodra'nın 1478 yılında fethetmesinden kısa bir süre sonra kurulmuş olabileceği tahmin edilebilir.

⁴⁸ Bu defterde Podgorica karye olarak kayıtlıdır. Aynı defterde Podgorica nahiyesi ve kazası zikredilmektedir. Bak. S. Pulaha, *Defter*, 134; B. Đurđev, "Depedögen", 60.

⁴⁹ Bakınız: S. Pulaha, *Defter*.

⁵⁰ H. Šabanović, *Bosanski pašaluk*, 93.

⁵¹ Bak. Ahmed S. Aličić, *Uređenje bosanskog ejaleta od 1789. do 1878.godine*, OIS, Posebna izdanja XI, Sarajevo, 1983, 25.

yılında Podgorica'dan çekilerek Karadağlılara Podgorica'yı bırakmışlardır.⁵²

Sonuç

Podgorica şehri Ribnica ve Moraça nehirlerin birleştiği yerde kurulmuştur. Tarihte değişik devletlerin sınırları içinde yer almıştır. 1466 yılında Osmanlı Devleti'nin bir parçası olmuştur. Fatih Sultan Mehmed, Podgorica'nın bulunduğu yerin önemini sezerek, komutanlarından Hasan Paşa'ya burada bir kale yapılması emrini vermiş ve kale 1477 yılında yapılmıştır. Burası hemen askerle istihkâm edilmiş, böylece Podgorica bir üs haline getirilmiştir. Osmanlı idaresi süresinde Podgorica, Zeta bölgesinin güvenliği için son derece önemli bir yer olmuştur. Asi Karadağlılara ve Arnavutlara karşı yapılan mücadelelerde Podgorica hep bir üs olarak kullanılmıştır. Stratejik önemi yanında Podgorica, verimli Zeta ovasında yer aldığı için ziraî ve ticarî anlamda da öneme sahipti. Bu sebeple Osmanlılar Podgorica'nın imarına da önem vermişlerdir. Diğer bütün şehirlerde olduğu gibi Podgorica'da da camiler, hanlar, hamamlar, köprüler ve benzer birçok eser yapıldı. Şehir olarak kuruluşu ve gelişimi Osmanlı idaresinde gerçekleşti.

Kaynakça

⁵² Novak Ražnatović, "Izvršenje odluke Berlinskog kongresa o predaji Podgorice Crnoj Gori" *Istorijski zapisi*, godina XVI, knjiga XX, sveska 1, Titograd, 1963, 88.

- Agović, Bajro, *Džamije u Crnoj Gori, Almanah*, Podgorica, 2001.
- Aličić, Ahmed S., *Uređenje bosanskog ejaleta od 1789. do 1878.godine*, OIS, Posebna izdanja XI, Sarajevo, 1983.
- Božić, Ivan, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Beograd, 1952.
- Božić, Ivan, *Nemirno Pomorje XV veka*, Beograd, 1979.
- Đurđev, Branislav, "Depedögen-Podgorica", *Istorijski zapisi*, godina XV, knjiga XIX, Titograd, 1962.
- Đurđev, Branislav, Hadžiosmanović, Lamija, *Dva deftera Crne Gore iz vremena Skender-bega Crnojevića*, Akademija Nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Posebna izdanja, knjiga IX/2, odjeljenje društvenih nauka, knjiga 2/2, Sarajevo, 1973.
- Enciklopedija Jugoslavije*, Crna Gora maddesi, II, Zagreb, 1956.
- Hrabak, Bogumil, *Podgorica do početka XIX vijeka*, Beograd, 2000.
- Hrabak, Bogumil, "Poslovni ljudi iz Podgorice i Zete u Kotoru i Dubrovniku u XIV i XV veku", *Sto dvadeset godina od oslobođenja Podgorice*, Zbornik radova sa Naučnog skupa Podgorica 2-3. decembar 1999, Podgorica, 2000.
- Husic, Aladin, "A look at the Bosnian-Ottoman relations until 1463", *Proceedings International symposium Bosnia Hercegovina from Past to Present*, Çanakkale, 2005.
- Kovijanić, R., *Pomeni crnogorskih plemena u kotorskim spomenicima*, knj.I, Titograd, 1975.
- Lainović, Andrija V., *Kratak pregled na prošlost Titograda*, Narodina knjiga, Cetinje, 1950.
- Memić, Mustafa, *Bošnjaci (Muslimani) Crne Gore*, Podgorica, 2003.
- Mijović, Pavle, *Alata – Ribnica – Podgorica*, Poseban otisak iz STARINARA – organa Arheološkog instituta, Nova serija, Knjiga XV – XVI, Beograd, 1964 – 1965.
- Neşri Mehmet, *Tevarih-i Ali Osman* (haz. Faik Reşat Unat-Mehmet Altay Köymen), TTK yayınları, c. I Ankara, 1992.
- Pepić, Adnan, *Üsküip Beyi İshakoğlu İsa Bey'in Kosova, Sancak ve Bosna Topraklarının Osmanlı Hâkimiyetine Girmesindeki Rolü ve Önemi* (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara, 2002.
- Pulaha, Selami, *Defteri i regjstrimit të Sanxhakut të Shkodres I Vitit 1485*, Tirane, 1974.
- Ražnatović, Novak, "Izvršenje odluke Berlinskog kongresa o predaji Podgorice CRNOJ Gori" *Istorijski zapisi*, godina XVI, knjiga XX, sveska 1, Titograd, 1963.
- Reinert, Stephen W., "Niş'ten Kosova'ya: I. Murad'ın Son Yıllarına İlişkin Düşünceler", *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, Tarih Vakfı Yurt yay., 2. baskı, İstanbul, 2000.
- Rotković, Radoslav, "Đe je rođen Stefan Nemanja? Da li je postojao Nemanjin grad?" *Sto dvadeset godina od oslobođenja Podgorice*, Zbornik radova sa Naučnog skupa Podgorica 2-3. decembar 1999, Podgorica, 2000.
- Stanojević, Gligor, "Crna Gora i crnogorsko primorje u vrijeme mletačko-turskog rata 1499-1502. godine", *Istorijski zapisi*, god. XVI, knj. XX, sv. 1, Titograd 1963.
- Subhi, Mehmed, *Karadağ ve Ordusu*, İstanbul, 1312.
- Šabanović, Hazim, *Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela*, Naučno Društvo NR Bosne i Hercegovine, Djela, knjiga XIV, odjeljenje istorijsko-filoloških nauka, knjiga 10, Sarajevo, 1959.
- Škerović, Nikola, *Podgorica i njena okolina od najstarih vremena*, Podgorica, 1930.
- Vasić, Milan, Gradovi pod turskom vlašću, *Istorija Crne Gore*, knj. III, Titograd, 1976.